

„Policijas darbinieku un kandidātu darbam VP izpratne un attieksme pret vardarbību ģimenē”

Pētījuma aktualitāte:

Vardarbība ģimenē ir ļoti izplatīta un aktuāla sabiedrības problēma Latvijā. Lai optimizētu Valsts policijas iesaistīšanos vardarbības ģimenē situāciju risināšanā tika veikts šis pētījums un izstrādāti konkrēti un praktiski ieteikumi policijas darbinieku profesionālajai darbībai (skat. sadaļu Rekomendācijas un pielikumus).

Labklājības ministrijas Informatīvajā ziņojumā par vardarbības ģimenē gadījumiem, to izplatību un dinamiku 2013.gadā (turpmāk LM ziņojums) ir citēts Oksfordas un Stenfordas universitātes zinātnieku pētījums „Konfliktu un vardarbības novērtēšanas ziņojums”, kura rezultāti apliecina, ka kopumā pasaulē savās mājās konfliktu laikā aiziet bojā ievērojami vairāk cilvēku nekā pilsoņu karu laikā, īpaši tas skar sievietes un bērnus.

Neapšaubāmi vardarbības ģimenē situācijas skar arī Valsts policijas kā vienas no galvenajiem kārtības un tiesiskuma nodrošinātājiem darbu. LM ziņojumā tiek norādīts, ka vardarbība ģimenē veido nozīmīgu daļu no visiem reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tomēr informācija par vardarbības ģimenē situāciju Latvijā ir neviennozīmīga. No vienas puses, Eiropas Pamattiesību aģentūras 2014.gadā veiktais pētījums «Vardarbība pret sievietēm: ES mēroga apsekojums» liecina, ka fizisku vai seksuālu vardarbību no pašreizējā vai bijušā partnera savas dzīves laikā vidēji Eiropas Savienības dalībvalstīs piedzīvoja 22% sieviešu, turpretī Latvijā - 32% sieviešu. No otras puses, pētījums parāda, ka 67% vardarbībā cietušo sieviešu par pārdzīvoto neziņo ne policijai, ne atbalsta organizācijām.

No pieejamiem informācijas apkopojumiem par policijas darbu ar vardarbības ģimenē gadījumiem veidojas neviennozīmīgs priekšstats par policistu izpratni un attieksmi, kā arī prasmēm darbā ar šādām situācijām. Piemēram, LM ziņojumā ir minēts, ka aptuveni 99% gadījumos, kad Valsts policija saņem izsaukumus par konfliktu ģimenē, nav pamata ierosināt kriminālprocesu. Turpat ir arī norādīts, ka „pašvaldībās, kur ir atskurbšanas telpas (Daugavpils, Liepāja), tajās nogādā reibumā esošo ģimenes konfliktā iesaistīto personu, tomēr visbiežāk policijas izsaukumi beidzas ar to, ka ir „veikta profilaktiska saruna” vai ar konflikta atrisināšanos pirms policijas atbraukšanas, vai ar izsaukuma atcelšanu. Līdz ar to no pieejamajiem datiem

nav iespējams gūt plašāku informāciju, kas šajos gadījumos ģimenēs notiek tālāk – vai ar policijas darbinieka profilaktisku sarunu pietiek, lai konflikti atrisinātos, vai no tās pašas ģimenes vēl tiek saņemti izsaukumi pēc kāda laika, utt. Savukārt, ja izsaukumi turpmāk netiek saņemti, nav skaidrs, vai tas ir tādēļ, ka saruna ar policijas darbinieku palīdz atturēties no turpmākajiem vardarbības aktiem, vai arī tāpēc, ka cietušas personas par konfliktiem vairs neziņo.” Tajā pat informatīvajā ziņojumā ir akcentēts, ka Latvijā biežāk nekā vidēji ES dalībvalstīs sievietes norādīja, ka policijai neziņoja, jo neuzskatīja, ka tas mainītu situāciju. Ceturtajai daļai cietušo kauna vai mulsuma sajūta bija iemesls, kādēļ viņas nepaziņoja par pārciesto seksuālo vardarbību no partnera vai sveša cilvēka puses. Tātad informācijas avoti norāda uz to, ka vardarbības upuri bieži nevēlas sadarboties ar policiju, iespējams, neuzticas tās darbības produktivitātei.

Tomēr sadarbība starp policiju un cietušajiem iedzīvotājiem nereti ir fenomens, kas atspoguļo abpusēju attieksmi vienam pret otru. Pētījumi par Lietuvas policijas darbinieku attieksmi pret vardarbību ģimenē atklāj, ka neskatoties uz to, ka vairākums no aptaujāto policistu dienesta laikā ir saskārušies ar vardarbības ģimenē gadījumiem, tomēr lielam skaitam aptaujāto policistu vīriešu ir nopietnas barjeras, kas traucē profesionāli darboties šādās situācijās (Руйбите, 2008). Kā nozīmīgākās starp barjerām ir gan nepilnības likumdošanā, gan psiholoģiskās barjeras – lielāko daļu atbildības par vardarbību pieraksta sievietei, izrāda nevēlēšanos risināt vardarbīgus konfliktus, uzskatot, ka tā ir privāta lieta, nesteidzas ierosināt krimināllietu, uzskatot, ka cietusī izlems neiet līdz galam un izņems savu ziņojumu. Daudzi no Lietuvas policijas darbiniekiem, kuri piedalījās pētījumā, uzskata, ka sieviete aizietu no varmākas, ja vardarbība būtu nopietna un cietsirdīga.

Ņemot vērā vardarbības ģimenē aktualitāti no vienas puses un neviennozīmīgas atsauksmes par policijas darbu no otras puses, veidojas jautājums, kāda ir Latvijas policijas darbinieku informētība, attieksme, izpratne par šo problēmu jomu?

Lai atbildētu uz šo jautājumu iespēju robežās tika veikta 120 Valsts policijas darbinieku un kandidātu dienestam priekšstatu par vardarbību ģimenē izpēte.

Pētījuma uzbūve:

Pētījums tika realizēts VP Personāla pārvaldes Personāla attīstības un plānošanas nodaļas Psihologu grupas veiktās psiholoģiskās testēšanas ietvaros esošajiem policijas darbiniekiem un tiem, kas pretendē uz darbu Valsts policijā. Testēšanas laikā cilvēkiem citu testu vidū tika piedāvāts novērtēt policijas darbinieku konkrētu rīcību darbā ar vardarbību ģimenē.

Piedāvātā situācija un jautājumi:

„Aizbraucām uz ģimenes skandālu. Kāds kādam zilumu uzsis. Pirmais, ko mēs darām – noskaidrojam, cik ilgi jau dzīvo kopā. Nu nevar būt tā, ka 30 gadus dzīvo kopā, un tagad viņš pirmo reizi uzsis zilumu, noteikti tad tādi gadījumi ir bijuši pirms tam, konflikts noteikti ir ielaists pašā sākumā. Tātad bijām aizbraukuši, cilvēki jau kādus 25 gadus dzīvo kopā. Vīrietis bija iedzēris, tas konfliktu vēl vairāk saasina. Vīrietis bija tai sievietei iesitis, viņa bļauj – savāciet viņu! Rakstīšot visus iesniegumus, ko vajadzēs. Prasu, vai agrāk šādi konflikti arī ir bijuši, saka, ka jā. Vai esot rakstījusi iesniegumus – arī jā. Ar ko tie iesniegumu beigušies – ne ar ko, jo otrā vai trešajā dienā viņa vienmēr iet tos iesniegumus izņemt. Aprunājos es ar sievieti, pārinieks otrā istabā ar to vīrieti. Beigās nonācām pie secinājuma, ka iesniegumu viņa tagad nerakstīs, aizies pastaigāt, kamēr viņam reibums iziet, tātad izšķīrām viņus – viens paliek mājās, otrs iet ārā. Vismaz tajā dienā nevienu vairāk nesauca uz to adresi.”

Lūdzu, aprakstiet, ko Jūs domājat par šo situāciju? Kā Jūs vērtējat policistu rīcību? Ko Jūs darītu šajā situācijā? Kā Jūs paredzat, kā situācija šajā ģimenē varētu attīstīties tālāk? Kas ir jāņem vērā, strādājot ar konfliktsituāciju ģimenē?

Vēlāk respondentu atbildes tika apkopotas gan kvantitatīvi, gan izvirzot kvalitatīvus parametrus.

Pētījuma respondenti (kopā 120) ir sadalīti divās grupās:

1. Respondenti (kopā 60), kas kādreiz ir strādājuši vai šobrīd strādā Valsts policijā vai arī ir mācījušies vai mācās Valsts policijas koledžā. No tiem:
  - Sievietes: 21
  - Vīrieši: 39
2. Respondenti (kopā 60), kas nekad nav strādājuši Valsts policijā un nav mācījušies Valsts policijas koledžā. No tiem:
  - Sievietes: 35
  - Vīrieši: 27

Šādās divās grupās pētījuma respondenti tika sadalīti ar mērķi noteikt, vai viņiem jebkad ir bijusi saskare ar policijas darbu. Tika izvirzīta hipotēze, ja cilvēkam ir pieredze policijas darbā vai ar policijas darbu saistīta izglītība, tad viņa skatījums uz vardarbības gadījumiem, iespējams ir padziļinātāks un profesionālāks nekā citu cilvēku skatījums, kuriem tādas pieredzes nav.

Pētījuma rezultāti un to analīze:

Vadoties no respondentu atbildēm, tika izveidotas vairākās atbilžu kategorijas: kopējais policistu rīcības novērtējums, situācijas riska atpazīšana, cietušās atbildības par vardarbību novērtējums, iespējamie situācijas risinājumi, sadarbības izvērtējums ar citiem speciālistiem, papildus informācijas sniegšana

situācijā iesaistītajiem cilvēkiem, kā arī stereotipi par vardarbību, kas parādās respondentu atbildēs.

1.tabula: Policistu rīcības kopējais novērtējums ar policiju saistītu un nesaistītu respondentu vidū:

Novērtējums rīcībai:	Saistīti ar policiju	Nesaistīti ar policiju
pareizi	38%	50%
nepareizi	27%	23%
daļēji pareizi	15%	22%

Gan respondenti, kuri bija vai ir saistīti ar policijas darbu, gan respondenti, kuri nebija ar to saistīti, pārsvarā situācijā aprakstīto policistu rīcību vērtē kā pareizu vai daļēji pareizu. Tomēr psihologu, pētījuma autoru skatījumā šī policistu rīcība ir traktējama kā nepareiza, jo policijas darbinieki ir pieļāvuši vairākās būtiskas kļūdas:

- Nav pieņēmuši no cietušās personas iesniegumu
- Visdrīzāk mēģinājuši atrunāt cietušo no iesnieguma uzrakstīšanas
- Nav pamanījuši nopietnus potenciālus riskus (līdz pat letālam iznākamam)
- Izlikuši cietušo uz ielas, kas nav ne taisnīgs, ne drošs risinājums
- Nav parūpējušies par tālāko šīs situācijas kontroli

Varētu pieļaut, ka respondenti, kuri nav bijuši saistīti ar policiju, testēšanas ietvaros neuzdrošinās atklāti kritizēt policistu rīcību un cenšas sniegt sociāli vēlamas atbildes, kas būtu lojālākas organizācijai, kurā viņi stājas dienestā. Tomēr respondentu, kuri ir saistīti ar policiju, pieņemošā attieksme pret aprakstīto rīcību ir neprofesionāla.

Gan ar policijas darbu saistītie, gan nesaistītie respondenti, kuri vērtē situāciju kā nepareizi atrisinātu, nereti piebilst, ka policisti izvēlējušies sev ērtāko ceļu, strādājuši pavirši, nav pievērsušies iespējamiem cietušās miesas bojājumiem, kā arī, ka viņi nedrīkstēja atrunāt sievieti rakstīt iesniegumu. Savukārt abas respondentu grupas, kuri vērtē policistu rīcību kā pareizu, visbiežāk pasvīturo, ka ļoti pareiza ir bijusi policistu aprunāšanās ar pāri atsevišķās istabās, jo tas mazināja spriedzi. Neapšaubāmi, sadalīt konfliktējošās puses tā, lai abas neredz viens otru, ir svarīga konfliktu risināšanas taktika, tomēr šajā situācijā tam ir mazāk būtiska nozīme; šāda rīcība gan nogludina konfliktu, taču tas var uzliesmot vēlāk, jo netiek panākts stabilāks risinājums. Konfliktējošo pušu nodalīšana ir tikai viena no uzvedības taktikām kontaktā ar agresīvajiem cilvēkiem, nevis konflikta risināšanas stratēģija. Lietuvas policijas darbinieku pētījumā iezīmējas līdzīga tendence – 84 % darbinieku cenšas nogludināt konfliktu, salīgt mieru starp partneriem un tikai neliela daļa – 9.9%

informē varmāku, ka viņš tiks sodīts, ja neapturēs savu darbību (Руйбите, 2008). Tātad var secināt, ka attiecībā uz konfliktu risināšanu daudzi pētījuma respondenti, neatkarībā no savas pieredzes policijas darbā, nespēj atšķirt prioritārās rīcības no mazāk būtiskām un, pievēršoties detaļām, var pazaudēt kopainu. Tāda „stratēģija” var izraisīt bīstamas sekas.

2.tabula: Vardarbības riska un policistu izvēlētas stratēģijas attiecībā uz cietušo novērtējums:

Novērtējums:	Saistīti ar policiju	Nesaistīti ar policiju
Spēja novērtēt vardarbības risku (tai skaitā letālo)	28%	38%
Novērtē cietušās izlikšanu uz ielas kā nepiemērotu policijas rīcību	12%	12%

Vērtējot 2.tabulā parādītās respondentu atbildes, var redzēt, ka ar policijas darbu nesaistītie respondenti pat ir jūtīgāki riska novērtējumā nekā tie, kuri strādājuši vai mācījušies policijas darbā. Tomēr kopumā to cilvēku procents, kuri pamana būtisku (pat letāla) riska iespējamību ir vērtējams kā mazs (mazāk nekā puse). Arī tik neadekvātu policistu stratēģiju kā cietušās sievietes izlikšanu uz ielas pamana retais. Iespējams, šos zemos procentus var skaidrot ar pētījuma uzbūves specifiku – respondentiem netika tiešā veidā uzdots novērtēt risku un izteikties par cietušās izlikšanu uz ielas. Viņu atbildes tika sniegtas brīvā formā. Tomēr profesionālim būtu ātrāk un biežāk jāpamana tādas acīmredzamas kļūdas un jāreaģē uz tām.

Jāpiebilst, ka ANO Narkotiku un noziedzības apkarošanas biroja pētījumi par slepkavībām atklāj, ka kaut gan pasaulē kopumā lielākā daļa slepkavību upuru ir vīrieši, no saviem intīmajiem partneriem vai ģimenes locekļiem pārsvarā mirst sievietes. Turklāt pasaules mērogā gandrīz pusi sieviešu noslepkavo viņu intīmie partneri un ģimenes locekļi, savukārt noslepkavoto vīriešu vidū tādu ir 1 no 20. Tātad, balstoties uz minētajiem pētījumiem, sievietēm ir lielāks risks tikt noslepkavotām no vistuvāko cilvēku puses. Minētajā ANO pētījumā, padziļināti pētot situāciju 18 valstīs (lielākoties Eiropā), secināms, ka gandrīz vienādu cilvēku skaitu noslepkavo intīmie partneri (53%) un citi ģimenes locekļi (47%). Tomēr ir ļoti izteikta korelācija starp slepkavas un upura dzimumu, jo 79% no visām noslepkavotajām sievietēm nogalināja viņu partneri (LM ziņojums).

Var secināt, ka pētījuma respondenti – gan cilvēki, kuri strādā policijā, gan tie, kuri vēlas tur strādāt, nav informēti par būtiskāko pasaules pētījumu noziegumu statistiku, kas palīdzētu izprast un novērtēt risku ģimenes vardarbībai.

3.tabula: Cietušās atbildības novērtējums un iespējamie šķēršļi, kas traucētu palīdzēt:

Uzskati:	Saistīti ar policiju	Nesaistīti ar policiju
Iesniegums no cietušās ir jāpieņem	28%	28%
Vardarbība ir cietušās privātā problēma, par kuru pašai jāuzņemas atbildība	12%	10%
Sievieti notikušajā vaino	8%	5% (tai skaitā par iesnieguma izņemšanu nākamajās dienās)

Respondentu atbildes, kas apkopotas 3.tabulā, no vienas puses parāda, ka pat no policijas darbinieku puses ļoti reti tiek pausts uzskats, ka no cietušās ir jāpieņem iesniegums. Tajā pat laikā arī cietušās vainošana arī ir reti sastopama šī pētījuma ietvaros.

Citos pētījumos nereti atspoguļojas informācija, ka policijas darbinieki uzskata vardarbību ģimenē par privātu lietu un vaino cietušo (Healey, Smith & O’Sullivan, 1998, kā minēts Руйбите, 2008). Lietuvas policijas darbinieku pētījumā ir konstatēts, ka 41.9% policistu-vīriešu uzskata, ka policija nedrīkst iejaukties privātajā dzīvē un 44.4% vīriešu policistu vaino sievietes, uzskatot, ka viņas pašas provocē vardarbību (Руйбите, 2008). Iespējams, pie citas pētījuma konstrukcijas (kas paredz nevis brīvu viedokļu izklāstu, bet konkrētus jautājumus par uzskatiem), arī Latvijas izlasē būtu bijis vairāk respondentu, kuriem būtu tik nekonstruktīvs skatījums. Tādu varbūtību ļauj izvirzīt arī vairāki stereotipi, kuri tika konstatēti respondentu atbildēs (skat. 7. tabulu).

Latvijas likumdošanā joprojām nav paredzēta būtiska detaļa, kas citās Eiropas valstīs ļauj produktīvāk risināt vardarbības ģimenē situācijās –Latvijā joprojām cietušajam pašam ir jāraksta iesniegums par vardarbību, kā arī viņš ir tiesīgs to izņemt. Savukārt, piemēram, Austrijā tiek uzskatīts, ka tik svarīgu lēmumu attiecībā uz savu partneri cietušais nav spējīgs objektīvi pieņemt, līdz ar to risku novērtē un attiecīgu dokumentāciju noformē paši policisti, uzņemoties par to atbildību. Jo Austrijā nepārprotami uzskata, ka vardarbība ģimenē ir sabiedrības problēma, nevis privāta lieta, līdz ar to policijas darbinieki kā sabiedrības pārstāvji vērtē to, kas nav pieņemams un riskants. Tas pasargā cietušo no šaubām, pretrunīgām jūtām, paša pasivitātes, sava izkropļotā realitātes vērtējuma un citām lietām, kas nereti traucē cietušajam risināt ar varmāku saistītas problēmas.

4.tabula: Piedāvātie situācijas risinājumi:

Risinājumi:	Saistīti ar policiju	Nesaistīti ar policiju	Risinājumi:
Pagaidu nošķiršana*	12 (tai skaitā „izolēt” – 3, „aizvest uz iecirkni” – 2)	15 (aizturēt, izolēt vīrieti)	
Atskurbtuve vīram	4	-	
	-	1	Likt vīru uzskaitē
Fiksēt miesas bojājumus	3 (tai skaitā „norīkojums uz ekspertīzi” - 2)	5 (tai skaitā nozīmēt ekspertīzi)	
Sievietei palikt pa nakti aprūpes centrā	2	-	
	-	1	Ieteikt sievietei izbraukt pie mātes, draudzenes
Civiltiesiskā vai kriminālā atbildība varmākam	8	3	
Izrunāties**, uzklausīt, veikt profilaktiskās pārrunas, nomierināt konfliktējošās puses	6 (tai skaitā 1 – „meklēt cilvēku, ar kuru izrunāties”)	6	
	-	7	Profilaktiskajos nolūkos izskaidrot soda draudus, pārkāpumu sekas
	-	4	Pierunāt sievieti uzrakstīt un neizņemt iesniegumu, noskaidrot iesnieguma izņemšanas iemeslus (1)
	-	1	Panākt vienošanos vīram ar sievu
Ierasties nākamajā dienā un pārbaudīt situāciju ģimenē	1	3	
	-	1	Izsaukt nākamajā

			dienā uz iecirkni
	-	6	Noskaidrot situāciju, konflikta, alkohola lietošanas, vardarbības cēloņus
Risinājums atkarīgs no sievietes	2	-	
Risinājumi, kas saistīti ar alkohola lietošanas pārtraukšanu	3	2 (tai skaitā 1 – „piespiedu ārstēšanās vīram”)	
Citi ieteikumi***	3	-	
Risinājumu nesaredz	5 (tai skaitā 2 - „īpaši, ja lieto alkoholu”)	2 (tai skaitā 1 „pateikt, ka tas ir psihologa jautājums”)	

*1 cilvēki, kuri to piemin kā risinājumu, tomēr nereti pieraksta, ka tas vāji darbojas

**1 cilvēks, kurš to piemin kā risinājumu, tomēr pieraksta, ka tas visdrīzāk neko nedos

***cilvēku skaits, kas norāda ieteikumus kā daļu no risinājuma vai kā vienīgo risinājumu, var būt arī lielāks (vairāk par ieteikumiem skat.tabulu „Informēšana un ieteikumi”).

Apkopojot abās respondentu grupās piedāvātus risinājumu variantus, jāsecina, ka pārsvarā cilvēki risinājumus saredz vāji, nereti sastopamas piezīmes „pieredze rāda, ka šajās ģimenēs parasti nekas nemainās”. Ļoti mazs cilvēku skaits atzīmējis iespēju konflikta dalībniekus uz kādu laiku nošķirt, kaut gan pagaidu nošķiršanas iespējas Latvijas likumdošanā ir ieviestas. Iespējams, šādu risinājumu izvēlēties traucē nereti sastopamas šaubas „ja agresoru aizvedīs, tad nākamajā dienā, kad viņš atgriezīsies, konflikts uzliesmos vairāk.” Neapšaubāmi, lai mazinātu šādu konflikta uzliesmošanas risku, policijas darbiniekiem ir nepieciešams veikt papildus specifiskas sarunas un iesaistīt citus speciālistus. Šādas darbības prasa izpratni par specifiskām vardarbības situāciju risināšanas vadlīnijām. Diemžēl Latvijā ir maz iespēju turpināt strādāt ar agresoru, kas apgrūtina iespēju noticēt pagaidu nošķiršanas risinājuma spēkam. Piemēram, Austrijā, nošķirot agresoru, darbs ar viņu turpinās gan psihologiem (jo viņš kā alternatīvu apcietinājumam var izvēlēties apmeklēt speciālas grupas par dusmu kontroli), gan sociālo pakalpojumu speciālistiem (jo tādi cilvēki pēc nošķiršanas var dzīvot attiecīgajās patversmēs, nevis palikt uz ielas).

Mazs respondentu skaits atzīmē arī, ka ir nepieciešams fiksēt bojājumus un cietušajai piedāvāt drošāku vietu. Interesanti, ka variants „profilaktiskos nolūkos izskaidrot soda draudus un pārkāpumu sekas” izskan tikai iepriekš ar darbu vai mācībām policijā nesaistīto respondentu grupā, kaut gan šis policistu uzvedības variants ir vērtējams kā svarīgs (ja izslēdz vārdu „profilaktiskais”,

kurš šeit jau ir nepiemērots, tāpēc, ka cilvēki jau ir pārkāpuši robežas). Abās grupās ir vērojams samērā riskants policijas darbinieku uzvedības variants „izrunāties, uzklaut, veikt profilaktiskās pārrunas, nomierināt konfliktējošās puses”. Šāda izturēšanās būtu riskanta ar to, ka tā palīdz aplāpēt konfliktu ļoti īslaicīgi, kā arī drīzāk mazina notiekošās vardarbības nozīmi, neļaujot iesaistītajām pusēm to saskatīt objektīvāk. Līdzvērtīgi kā ārsts būtu uzlicis uz strutainas brūces maskējošo krēmu tā vietā, lai to izskalotu un dezinficētu. Protams, nevar apgalvot, ka nevienā ģimenes konflikta situācijā nomierinoša saruna ar iesaistītajām pusēm nebūtu piemērota. Tomēr paliek neskaidrs, vai pētījuma respondenti un pārējie policijas darbinieki izprot, uz kādiem principiem balstīt šāda veida sarunu, kādos gadījumos izrādīt stingrāku, bet kādos maigāku pozīciju, kāds ir sarunas mērķis un plāns. Turklāt policijas darbinieks nevar kļūt par „psihologu”, kurš „uzklausa un nomierina”.

Kopumā jāsecina, ka policijas darbiniekiem ir nepieciešama skaidra un pārskatāma rīcības stratēģija un vadlīnijas, sastopoties ar vardarbību ģimenē, kā arī papildus profesionālas zināšanas, lai sastopoties ar šāda veida gadījumiem viņi nekristu subjektīvā bezspēcības izjūtā. Lai veiktu sarunu ar cietušo vai agresoru, profesionālim ir nepieciešamas noteiktas zināšanas par upura un varmākas psiholoģiju un viņu mijiedarbības psiholoģiskajām likumsakarībām. Pētījuma rezultāti, savukārt, neatstāj pārliecinošu iespaidu, ka respondentiem, kuriem ir pieredze policiju ar saistītā darbā vai apmācībās, ir tādas zināšanas.

5.tabula: Sadarbība ar citiem profesionāļiem:

Novērtējums:	Saistīti ar policiju	Nesaistīti ar policiju
Sadarbība ar katra speciālista līdzvērtīgu līdzatbildību	8%	10%
Sadarbība ar atbildības pārvirzīšanu citiem speciālistiem	22%	20%
Policijas ietvaros (<i>nodot informāciju iecirkņa inspektoram, kriminālpolicijai</i>)	5%	3%
Starpdisciplinārā sadarbība	37%	30%

Kā ir redzams 5.tabulā, kopumā salīdzinoši liels respondentu skaits abās grupās piemin starpdisciplinārās sadarbības nepieciešamību, bez kuras vardarbības ģimenē gadījumi ilgtermiņā tiešām ir praktiski neatrisināmi. Tomēr jāpiebilst, ka diezgan liels respondentu skaits uztver šāda veida sadarbību nevis kā katra speciālista līdzvērtīgu līdzatbildību, bet drīzāk kā atbildības

pārvirzīšanu citiem. Uz to norāda nereti sastopamie komentāri, ka šiem cilvēkiem vajag vērsties pie psihologa, ģimenes terapeita vai atkarību speciālista. Šie varianti sadarbībai ar speciālistiem noteikti ir iespējami, tomēr policijas darbiniekam jāapzinās, ka vienkārša cerība, ka citi atrisinās šo gadījumu labāk, ir nepamatota un speciālistiem ir jāsadarbojas komandas ietvaros, pārraugot gadījuma norisi. Turklāt, ja arī iesaka vērsties pie citiem speciālistiem, tas neatbrīvo policistu no viņā kompetencē esošajiem uzdevumiem, jo bez tiem citu speciālistu darbs būs neefektīvs. Papildus, ja arī rekomendē citus speciālistus, tad tas ir jā dara, vadoties pēc noteiktas stratēģijas, sarunas shēmas, iedodot konkrētu informāciju ar speciālistu kontaktiem, nevis vienkārši vispārināti ieteikt vērsties pie psihologa.

Aplūkojot šos rezultātus nav arī skaidrs, kāpēc sadarbība policijas ietvaros ir pieminēta ļoti reti. Iespējams, šo gadījumu pārraudzību vismaz daļēji varētu uzņemt iecirkņa inspektors.

6.tabula: Ko papildus ņemtu vērā, risinot šo situāciju:

Saistīti ar policiju: ←	Cilvēku skaits (saistīti ar policiju) n=60	Cilvēku skaits (nesaistīti ar policiju) n=60	→ Nesaistīti ar policiju:
1.Faktori, kas paaugstina vardarbības nopietnības risku:			
iepriekšējā sodāmība	1	2	
<u>izsaukumu biežums</u>	<u>5</u>	<u>2</u>	
	-	<u>6</u>	<u>konfliktu biežums, vēsture</u>
cik atkarīgs no alkohola	2	3	
ieroču esamība mājās	1	-	
personības tips	2	1	
	-	2	vai pastāv draudi citiem sabiedrības locekļiem, kaimiņiem
2.Faktori, kas var sarežģīt policista tūlītēju darbību, apdraudēt viņa drošību:			
agresivitātes pakāpe	3	3	
cilvēku skaits dzīvoklī	1	-	
varmākas reibuma stāvoklis	2	2	
3.Rūpes par cietušajiem:			

vai ģimenē ir bērni	13	7	
medicīniskās palīdzības nepieciešamība	4	1	
4.Konflikta risināšanas process:			
cietušās izjūtas jābūt objektīvam	1	-	
jāņem vērā abu pušu viedokļi	2	1	
jārunā neitrāli, savaldīgi	1	3	
citi ģimenes locekļi ir līdzatkarīgi	3	2	
2	2	-	
5. Papildus svarīgas atziņas:			
vai var uzsākt procesu, neatkarīgi no cietušās gribas	1	1	
kaut arī cietusī rīt izņems iesniegumu, tomēr policijai jāstrādā kvalitatīvi	1	-	
6.Faktori, kas satur stigmatizācijas draudus vai neskaidrību par to, kā tos analizēs:			
kopdzīves ilgums	1	2	
ģimenes statuss sabiedrībā	1	1	
ģimenes materiālais stāvoklis	1	1	
kaimiņu raksturojums ģimenei	2	-	
kurš ir dzīvokļa saimnieks	1	-	
vainīgi abi	1	-	
vainīgs var būt arī tas, kas nelieto alkoholu	1	-	
vēlme atrisināt konfliktu	1	1	
katrā ģimenē nevar darboties pēc viena principa	1	-	
pēc atgriešanās konfliktā ar uzliesmot vairāk, ja aizturēs agresoru	1	2	
konflikta iemesls	2	3	

Faktori, kurus ņemtu vērā, abās respondentu grupās nereti pārklājas. Visbiežāk abās izlasēs ir minēti 2 faktori – bērnu esamība ģimenē un konfliktu, izsaukumu biežums. Šie faktori tiešām ir būtiski, kaut gan nav īsti skaidrs, kā policistu attieksmi ietekmē informācija par konfliktu izsaukumu biežumu – vai tas nekalpo kā šķērslis iesaistīties situācijā. Tādi nopietni faktori, kas saistīti ar riska izvērtēšanu, kā ieroču pieejamība, ir pieminēti izteikti reti. Citi minētie faktori, piemēram, personības tips, kopdzīves ilgums, ģimenes materiālais stāvoklis u.c. ir pieminēti pārlietu vispārinātā veidā, kas nerada skaidrību, kā policijas darbinieki tos izmantos situācijas analīzē un risināšanā. Iespējams daudzi no šādiem faktoriem darbojas kā traucējošs stereotips, kas neļauj policijas darbiniekam iesaistīties situācijā profesionālāk. Piemēram, nav skaidrs, kā policijas darbinieki izvērtē vēlmi atrisināt konfliktu, kā to interpretē un ja saredz, ka tādas vēlmes nav, kā tas ietekmē viņu turpmāko rīcību. Jāpiebilst arī, ka tikai mazs respondentu skaits pievērš uzmanību medicīniskas palīdzības nepieciešamībai. Jāatzīmē statistikas dati par to, ka 45% sieviešu, kurām nepieciešama stacionārā medicīniskā palīdzība gūto traumu dēļ, bija tās guvušas dēļ vardarbības ģimenē. 2012.gadā vismaz 183 pilngadīgām sievietēm bija nepieciešama stacionārā ārstēšanās vardarbības ģimenē gūto traumu dēļ, turklāt 164 gadījumos traumas nodarījis laulātais vai partneris (LM ziņojums).

6.tabula: Informēšana un ieteikumi:

	Saistīti ar policiju:	Nesaistīti ar policiju:
Informēšana:		
par speciālistiem (juridiskā, materiālā, psiholoģiskā palīdzība)	3	2 (par psiholoģisko)
par atbildību pret bērnu	1	-
kā rīkoties juridiski (tiesības vērsties tiesā, tai skaitā par vīra izolāciju); par tiesiskajām sekām sievietes iesniegumam (1)	4	2
atstātu savu telefona numuru	1	-
Ieteikumi:		
ieteikums šķirties	9	2
ieteikums ārstēt atkarību	3	1
abiem konsultēties par ģimenes vērtībām	1	-
sievai - ar dzērušu vīru	1	-

runāt mierīgi		
meklēt cilvēku, ar kuru izrunāties	1	-

Svarīgi, ka respondenti vismaz retu reizi aizdomājas par ieteikumiem vērsties arī pie citiem speciālistiem konfliktā iesaistītajiem cilvēkiem, jo kā rada pētījumi, cietušās sievietes Latvijā ir ļoti maz informētas par iespējām vērsties pēc palīdzības (Labklājības ministrijas Informatīvais 2013.gada ziņojums). Ja ES vidēji viena no piecām sievietēm (19%) nav informētas ne par vienu organizāciju, kas sniedz palīdzību cietušajām sievietēm, tad Latvijā ne par vienu no organizācijām nav informēta gandrīz puse sieviešu (49%). Kopumā ieteikumi ir vērtējami kā pārlietu vispārīgi, nekonkrēti. Kā jau tika minēts iepriekš, policijas darbiniekam ir jāsniedz konkrētu speciālistu kontakti, informatīvas lapas par papildus palīdzības iespējām. Šobrīd atsevišķas VP struktūrvienības to jau veiksmīgi realizē sadarbībā ar K/C „Skalbes”.

Tomēr policijas darbinieki vairāk ir jāinformē par to, ka viņiem ir būtiska loma izskaidrot cietušajam konkrētus uzvedības paņēmienus, kas ļautu mazināt iespējamās vardarbības risku nākotnē. Šobrīd ir izdoti vairāku NVO bukleti, kas sniedz psiholoģisku un juridisku palīdzību (piemēram, „Skalbes”, „Marta”), kur ir pieminēti drošības pasākumi mājās. Kaut gan to vairāk var darīt arī policija.

Respondentu pieminētais lēmums dot cietušajam savu telefonu ir vērtējams kā pārspīlēts centiens palīdzēt.

Vispopulārākais ir ieteikums šķirties, kas visbiežāk sastopams tieši ar policijas darbu saistīto respondentu grupā, kaut gan tieši viņiem būtu vislabāk jāsaprot, ka profesionāla policista pozīcija neparedz šāda ieteikuma sniegšanu. Turklāt lēmums par šķiršanos ir ilgs, grūts un nopietns process, ko cilvēks var risināt ja ne pats, tad vismaz ar citu speciālistu (psihoterapeitu) palīdzību, kurš ir speciāli apmācīts šādam darbam. Līdz ar to šāds ieteikums no policistu puses ir gan bezjēdzīgs, gan pārlietu personisks, jo pārkāpj profesionālā kontakta robežas.

7.tabula: Stereotipi respondentiem pētījuma izlasē:

Stereotipi ar policijas darbu saistītiem:	Stereotipi ar policijas darbu nesaistītiem:	Atspēkojums:
Šajās ģimenēs bieži lieto alkoholu.	Tā ir ierastā situācija ģimenēs ar vidējo ienākumu līmeni un maznodrošinātajiem.	Kaut gan alkohola lietošana paaugstina vardarbības risku, tomēr vardarbība notiek dažādās sociālo slāņu un materiāla nodrošinājuma ģimenēs (cilvēku nespēja kontrolēt savas dusmas nav atkarīga no prasmes nopelnīt naudu).

<p>Ģimenes locekļiem vajadzēja vispirms pašiem atrisināt konfliktu.</p>		<p>Tāds operatīvās reaģēšanās dienests kā policija ir domāts situācijām, kad cilvēki nespēj atrisināt savas problēmas paši. Turklāt te nav noticis vienkārši konflikts, bet gan – visdrīzāk noziedzīgs nodarījums.</p>
<p>Ir ģimenes, kurām ir pieņemama šāda dzīve.</p>		<p>Visbiežāk vardarbība izsauc bezspēcības sajūtu, kas neļauj cilvēkam risināt situāciju. Nereti cietušais izjūt kaunu un nespēj atzīties sev un apkārtējiem, ka pret viņu tuvi cilvēki var izturēties varmācīgi. Turklāt vardarbība ģimenē nav pieņemama Latvijas sabiedrībā, tāpēc policists nevar neiesaistīties ar domu, ka šādas nepieļaujamas darbības cilvēkiem ir pieņemamas.</p>
<p>Ja dzīvo jau 25 gadus kopā, tātad sievieti viss apmierina.</p>	<p>Pāris nedzīvotu kopā tik ilgi, ja sišana turpinātos tik ilgi – 30 gadus. Tāpēc kāds notikums, kas notika nesen, izraisīja tādu rīcību.</p>	<p>Ir dažādi iemesli, kāpēc sievietes paliek kopā ar vardarbīgiem vīriešiem. Piemēram, viņas baidās no turpmākas vardarbības un finansiālām grūtībām pēc aiziešanas no vīra, vai arī tic, ka ģimenei jāpaliek vienotai. Jāsaprot, ka tas nav apmierinātības rādītājs, bet cietušā cilvēka izkropļots priekšstats par attiecībām un dzīvi, kas norāda uz nepieciešamību piesaistīt dažādus speciālistus.</p>
<p>Ja tiešām vīrs būtu viņu fiziski iespaidojis, ja gribētu palīdzību, tad neizņemtu iesniegumu.</p>	<p>Iesniegumu iemesls ir maznozīmīgs, ja tie tika izņemti. Priekš kam aizturēt vīrieti, zinot, ka sieviete drīzumā atteiksies no iesnieguma?</p>	<p>Nereti vardarbības upuri rīkojas it kā neracionāli un viņu rīcība var būt arī pretrunīga. Cilvēks var izņemt iesniegumu dēļ bailēm, bet tas nenozīmē, ka viņiem nav nepieciešama palīdzība. Iesnieguma izņemšana ir upura psiholoģijas pazīme, kas nekādā veidā neraksturo reāli pastāvošo risku.</p>

		<p>Cietušais pats ne vienmēr spēj adekvāti un kritiski izvērtēt savas dzīves apstākļus. Policists var informēt cietušo par iesnieguma izņemšanas un vardarbības turpināšanas sekām (arī letālām). Citreiz nevēlēšanās pieņemt iesniegumu vai aizturēt varmāku atgādina slinkumu šodien ķemmēties vai tīrīt zobus, ja rīt atkal būs jādara tas pats.</p>
<p>Bieži vīrietis sievietei lūdz piedošanu, līdz ar to konflikts ir atrisināts un policijas klātbūtne nav nepieciešama.</p>	<p>Parasti cilvēki vēlāk salabst un viss ir kārtībā.</p>	<p>Policists var izskaidrot vardarbības apla mehānismu cietušajam, kad vardarbīgo aktu cikliski nomaina „medusmēnesis” un veido cietušajam ilūziju par to, ka viss atrisināts. Tas vairotu viņa izpratni par notiekošo. Pat, ja cietušais uzreiz nevarēs mainīt savu ierasto izturēšanos, šī informācija viņam var būt noderīga un pakāpeniski palīdzēs meklēt risinājumus.</p>
<p>Tā ir standarta ģimenes skandāla situācija.</p>	<p>Ģimene bez konfliktiem nav ģimene. Katrā ģimenē notiek strīdi, bet dažās tie nepārtraucās un policisti kļūst par to lieciniekiem.</p>	<p>Vardarbība ir novirze, nevis standarts. Psiholoģiski veselīgās ģimenēs konfliktus risina bez spēka pielietošanas.</p>
<p>Policisti būtu jāiesaista, ja ir noticis kas nopietnāks.</p>	<p>Policistu laika un resursu tērēšana, jo, iespējams, kaut kur citur notiek kāds uzbrukums un uz to brīdī policistu esamība notikumu vietā būtu lietderīgāka.</p>	<p>Policijas darbiniekiem ir pienākums reaģēt uz izsaukumiem pat, ja tie viņiem liekas nenopietni, jāiesaistās dažādās intensitātes un riska pakāpēs situācijās, tai skaitā sadzīviskākās lietās, nevis jācer tikai uz varoņdarbiem terorisma apkarošanas laukā. Turklāt policijas darbiniekam ir jāspēj novērtēt riskus, un šajā gadījumā var būt letāls iznākums.</p>

<p>Pārlieta iesaistīšanās svešā privātajā dzīvē nav pieļaujama.</p>		<p>Vardarbība mājās neatšķiras no vardarbības uz ielas. Jebkura vardarbība nav privāta lieta, jo Latvijas likumdošanā un sabiedrības normās tā ir nepieņemama un nosodāma izturēšanās. Ja cilvēks nespēj to izprast, tad jāiesaistās institūcijām ar vienotu pozīciju, ka tas nav pieļaujams. Tāpat kā nevar apgalvot, ka pedofilija no tēva puses attiecībā uz savu bērnu ir ģimenes iekšējā lieta.</p>
<p>Pieaugušos cilvēkus pāraudzināt nav iespējams.</p>		<p>Policisti nespēj pieaugušos pāraudzināt. Tomēr tas nenozīmē, ka policijas darbiniekam ir jāklūst pasīvam. Policists agresoru var sodīt par nepieļaujamo darbību vai brīdināt par attiecīgajām sekām. Policista konsekventa darbība mazina cilvēku visatļautības sajūtu. Cietušajam policists var sniegt informāciju par papildus palīdzības iespējām.</p>
<p>Situāciju var normalizēt ar izrunāšanos.</p>	<p>Galvenais – nevis sodīt, bet noskaidrot iemeslus un pārrunāšanas ceļā izbeigt konfliktu.</p>	<p>Ja notiek akūta vardarbība, tad tā ir kritiska situācija, kas prasa konkrētu stingru rīcību no policijas darbinieka, un iespēja visu atrisināt ar izrunāšanos šeit var būt nokavēta. Veikt pamatotu sodīšanu ir ļoti svarīgi, jo tas mazina varmākas visatļautību un padara viņa uzvedības sekas jūtamas un viņam neērtas. Policista vārdiem ir jābūt pamatoti ar noteiktu darbību. Ja tikai runās un nerīkosies, tad tā būs tukša saruna, kas neļaus varmākam aizdomāties par izdarīto.</p>
	<p>Ar šo vīrieti ir jāveic preventīvā rakstura saruna.</p>	<p>Tā kā vardarbības akts jau ir noticis, tad prevencija šeit vairs nav adekvāta, bet drīzāk</p>

		postvencija – jāiestājas sekām par izdarīto.
Jebkurš konflikts ir jārisina bez spēka pielietošanas.	Jābūt taktiskam un pacietīgam, jo ir dusmu uzplūdumi un šādos gadījumos jācenšas konflikts atrisināt mierīgā ceļā.	Jāatturas no nepamatota spēka pielietošanas, tomēr nevar pieņemt, ka policijas darbinieks visus konfliktus risinās, nepielietojot spēku, it īpaši, ja agresors vairs nav spējīgs uztvert vārdos izteikto informāciju un rada apdraudējumu. Policistam ir jāprot rīkoties ne tikai mierīgi, bet arī stingri un principiāli.
Jāizprot konflikta rašanās cēlonis un tikai pēc tam var meklēt risinājumu. (Visbiežāk konflikta cēlonis ir jāmeklē attālākā pagātnē).	Jānoskaidro, kāds iemesls vardarbībai.	Policijas darbinieka funkcijās neietilpst psihoanalīze un darbs ar bērnības atmiņām. Sievietes tiek piekautas dažādu muļķīgu iemeslu dēļ. Piemēram, tāpēc, ka vakariņas bija aukstas, vai televizors bija noregulēts uz nepareizo kanālu, vai arī bērns raudāja. Pie akūtas vardarbības ir svarīgi to pārtraukt, neiedziļinoties cēloņos, jo tie neattaisno agresiju.
Situācija šajā ģimenē neuzlabosies, kamēr netiks atrasts iemesls, kāpēc vīrietis lieto alkoholiskus dzērienus.	Noskaidrot alkohola reibuma cēloni. Tīri cilvēcīgi ieteiktu mazāk dzert.	Alkoholisms ir nopietna slimība un tā ir jāārstē, līdz ar to šeit tādi „cilvēcīgi” ieteikumi nedarbojas. Tāpat kā nevar tīri cilvēcīgi ar ieteikumiem apstādināt caureju vai vemšanu. Nereti nav iespējams atrast vienu racionālu iemeslu tam, kāpēc cilvēks lieto alkoholu. Iemesla atrašana arī negarantē izārstēšanos no alkoholisma, bet var kalpot kā attaisnojums turpmākai dzeršanai un vardarbībai. Bet policistam ģimenei jāpalīdz nekavējoties, nevis jāgaida, kamēr atradīsies alkohola lietošanas iemesls.
Vairākumā gadījumu konfliktu provocē	Var būt sievietes nepareizā rīcība	Sievietes arī var uzvesties agresīvi un vardarbīgi, tomēr tas

sieviete.	izraisīja agresiju no vīra puses.	nav iemesls viņu piekaušanai. Turklāt vīrietim pārsvarā ir fiziski lielāks spēks, tāpēc viņa rīcība var būt ar letālu iznākumu. Pārsvarā par notiekošo atbildīgi ir abi, tomēr jāatceras, pat ja vīrietim ir pamats būt dusmīgam, viņam tik un tā nav tiesību izpaust savas dusmas varmācīgā veidā.
	Vairākumā gadījumu sieviete vienkārši vēlas atpūsties no dzērušā vīrieša vai pabiedēt viņu.	Pat, ja izsaukums būtu ar manipulatīviem nolūkiem, tomēr nav izslēdzams, ka sieviete bija patiešām nobijusies, kā arī, ka pastāv letāla iznākuma vai smagu vardarbības seku risks.
Ģimenes konfliktos policijas iesaistīšanās tikai uzkurina kaislības, bet ir vajadzīgs psihologs vai šķiršanās.		Neapšaubāmi policijai ir svarīgi sadarboties arī ar citiem speciālistiem – tai skaitā psihologiem. Tomēr psihologs nevar novērst akūto vardarbību, bet policijas darbinieks, kurš ieradies uz izsaukumu, var to izdarīt.
Policiju izsauc, lai izrunātos, izraudātos.		Policistiem ir jābūt cilvēcīgiem attieksmē pret cietušajiem, tomēr jāapzinās savas kompetences robežas un jāiesaka citi speciālisti (psihologi u.c.) cilvēkiem, kuriem ir vajadzība izrunāties.
Kad cilvēks izsauc policiju, viņam skaidri jāzina, ko viņš vēlas, lai nebūtu variantu – gribu-negribu.		Policija, tāpat kā ātrā palīdzība vai ugunsdzēsēji, atbrauc pie cilvēka, kas ir pārņemts ar emocijām, izsists no līdzsvara, līdz ar to nevar gaidīt, ka jebkurš iedzīvotājs domās un rīkosies loģiski, racionāli un plānveidīgi. Savukārt policista profesionālais pienākums ir palīdzēt cilvēkam nomierināties, uzticēties un rīkoties racionālāk, kā arī izskaidrot rīcības variantus un to sekas.

<p>Jāsaprot, vai puses grib normālu sadzīvošanu.</p>		<p>Policijas darbiniekam, kas ieradies uz izsaukumu, nav jāiedziļinās cilvēku psiholoģiskajos motīvos, lai saprastu viņu dzīves turpmākos plānus, bet gan jāreaģē konkrēti uz šodien un šeit notiekošo – tas ir, jāapstādina vardarbības akts. Vēlāk jāsadarbojas ar citiem speciālistiem, kuri risinās šo gadījumu ilgtermiņā.</p>
	<p>Situācija ģimenē var mainīties pēc bērna piedzimšanas.</p>	<p>Ja bērns piedzimst ģimenē, kurā ir vardarbība, tad tas var pasliktināt situāciju. Bērna piedzimšana bieži ir saistīta ar stresa palielināšanos ģimenē, kas var provocēt dusmas. Kā arī ir liels risks pašam bērnam ciest no vecāku vardarbības vai kļūt par tās liecinieku, kas arī ir nežēlīgi attiecībā uz bērnu psihisko veselību.</p>
<p>Sieviete izsauca policiju, vadoties pēc emocijām, nevis pēc saprāta. Līdz ar to reāls apdraudējums nepastāv.</p>		<p>Nereti cilvēki izsauc policiju, vadoties pēc emocijām, un viņiem ir tādas tiesības. Emocijas var būt labs pašsaglabāšanās instinkta rādītājs – piemēram, ja cietušajam ir bail, kad viņu sit. Savukārt, ja policijas darbinieks neobjektīvi izvērtē apdraudējumu, vadoties tikai pēc kāda viena faktora, neņemot vērā citas būtiskas pazīmes, tad viņš var nopietni kļūdīties.</p>

Var novērot, ka aptuveni vieni un tie paši stereotipi ir abās respondentu grupās, neatkarīgi no pieredzes policijas darbā vai apmācībās. Lietuvas policijas pieredze rāda, ka policistiem nesamazinājās stereotipi par vardarbību ģimenē, 2007.gada pētījuma rezultātus salīdzinot ar 2013.gada datiem (Ruibytė, Velička, 2013). Līdz ar to ir jādomā par efektīviem veidiem policistu profesionalitātes pilnveidošanā. Visdrīzāk vienotā stratēģija policistu rīcībai ar vardarbību ģimenē saistītajos gadījumos mazinās risku, ka policisti rīkosies savu subjektīvu stereotipu un priekšstatu vadīti.

Secinājumi:

- Respondentu (gan ar pieredzi policijas darbā vai mācībās, gan bez tās) **izpratne** par vardarbības ģimenē specifiku un profesionālu policista rīcību šādos gadījumos **ir ierobežota un nepietiekama**.
- Respondenti, kuriem **ir policijas darba vai mācību pieredze, neuzrāda ievērojamu atšķirību** attieksmē pret vardarbības ģimenē gadījumiem, salīdzinājumā ar respondentiem bez šādas pieredzes.
- Abu grupu pētījuma respondentiem profesionāli iesaistīties vardarbības ģimenē gadījumu risināšanā **traucē** pastāvošie **stereotipi** par šo parādību, **bezpēcības izjūta, konkrētas stratēģijas policijas darbam** ar šādām situācijām **trūkums**.

Rekomendācijas:

- Policistu apmācību ietvaros rūpīgi **pievērst uzmanību stereotipu par vardarbību mazināšanai**, kā arī izmantot informatīvus materiālus (arī šī pētījuma datus), kas palīdz darbam ar stereotipiem (piemēram, speciāli **bukleti, rokasgrāmatas** par vardarbību ģimenē).
- Policijas darbiniekiem, kuri bieži strādā ar vardarbību ģimenē, nepieciešamas **regulāras supervīzijas** ar psiholoģijas un citiem speciālistiem konkrētu gadījumu analīzei.
- Nepieciešams **izstrādāt konkrētas stratēģijas policijas intervencei gadījumos, kas saistīti ar vardarbību ģimenē**, izmantojot starpdisciplināru pieeju. Speciālās stratēģijas policistu profesionālai rīcībai izstrāde mazinās risku, ka policists rīkosies savu stereotipu varā, sastopoties ar vardarbības ģimenē gadījumiem. Iespējams, jāorganizē **darba grupa**, lai precizētu šādas stratēģijas un taktikas.
- **Iespējamās intervences, kuras ir jāattīsta policistam:**
  - 1) Vardarbības situāciju riska novērtējums (skat.1.pielikumu)
  - 2) Izturēšanās taktika un saskarsme ar iespējamo varmāku
  - 3) Izturēšanas taktika un saskarsme ar iespējamo cietušo (skat.2.pielikumu)
  - 4) Cietušo un potenciālo cietušo informēšana par drošību (skat.3.pielikumu)

Informācijas avoti:

1. *Labklājības ministrijas Informatīvais ziņojums par vardarbības ģimenē gadījumiem, to izplatību un dinamiku 2013.gadā.* [Online]. Extracted from http://www.lm.gov.lv/upload/dokumentu_projekti/lmzino_xxxx_vg-sask.pdf
2. Ruibytē, L.; Velička, V. (2013). *The attitudes of police officers and police students toward domestic violence.* [Online]. Extracted from https://enet.cepol.europa.eu/index.php?id=e-library&no_cache=1https://enet.cepol.europa.eu/index.php?id=e-library&no_cache=1
3. Руйбите, Л. (2008). Анализ отношения сотрудников полиции к проблеме насилия против женщины в семье. *Administratīvā un kriminālā justīcija* 1(42), 54-59.

1.pielikums

Iespējamie riska izvērtēšanas jautājumi (pēc Campbell, J., 2010), kurus policijas darbinieki varētu pielāgot savam vajadzībām. Piemēram, runājot ar katru no konfliktā iesaistītajiem atsevišķi, viņi varētu cietušajam uzdot šos jautājumus vai noskaidrot tos kādā citā veidā:

1. Vai fiziskās vardarbības stiprums/biežums pieauga pēdēja gada laikā?
2. Vai partneris ir bezdarbnieks?
3. Vai partnerim ir ierocis?
4. Vai partneris kādreiz izmantoja ieroci pret Jums vai draudēja ar letāla iznākuma ieroci (piemēram, pistoli)?
5. Vai partneris kādreiz draudēja nogalināt?
6. Vai partneris bija kādreiz aizturēts/sodīts par vardarbību ģimenē?
7. Vai partneris kādreiz mēģināja izvairīties no aizturēšanas/sodiem par vardarbību ģimenē?
8. Vai partnerim ir narkotiskas vielas?
9. Vai partnerim ir problēmas ar alkoholu?
10. Vai Jums ir bērni, kas nav no šī partnera?
11. Vai viņš ir bijis vardarbīgs, kad Jūs bijāt stāvoklī (*jautājums sievietei*)?
12. Vai viņš draudēja Jūsu bērniem?
13. Vai partneris kontrolē lielāku Jūsu ikdienas aktivitāšu daļu? (piemēram, ar ko drīkst draudzēties, kad var satikties ar radniekiem, cik daudz naudas drīkst izmantot, kad drīkst ņemt mašīnu?)
14. Vai partneris ir greizsirdīgs vardarbīgi vai pastāvīgi? (piemēram, vai viņš saka „Ja tu nepiederēsi man, tad arī nevienam citam.”)
15. Vai viņš kādreiz piespieda Jūs darīt to, kas nepatīk (piemēram, piespiedu sekss)?
16. Vai partneris Jūs izseko, atstājot draudīgas ziņas, uzstājīgi zvanot un kontaktējoties arī tad, kad Jūs negribat?
17. Vai partneris bojā Jūsu mantas, īpašumu?
18. Vai partneris kādreiz mēģināja Jūs žņaugt?
19. Vai partneris kādreiz draudējis vai mēģinājis izdarīt pašnāvību?
20. Vai Jūs kādreiz draudējāt vai mēģinājāt izdarīt pašnāvību?

Vairāk par riska izvērtējumu ir iespējams lasīt www.DangerAssessment.org vai arī **izstrādāt citas pieejas, kas darbojas Latvijas apstākļos.**

2.pielikums

Policijas darbiniekam svarīgi pareizi novērtēt cietušā psiholoģisko stāvokli:

- 1) vai cietušais gatavs sadarboties ar policiju;
- 2) vai cietušais noliedz situāciju.

Ja noliedz, tad kāds ir tā iespējamais iemesls:

- 1) ja ir nobijies, var būt policijas darbinieks spēj cietušo iedrošināt.
- 2) ja cietušais nepietiekami apzinās situācijas nopietnību, ir svarīgi informēt cietušo par vardarbības riskiem un sekām:
  - Miesas bojājumi, traumas
  - Dažādas fiziskās un psihiskās slimības
  - Viktīma (upura) uzvedība
  - Izolēšanās, atsvešināšanās
  - Depresija, bezspēcības, bezcerības izjūta
  - Pašnāvnieciskā uzvedība
  - Pazemināta dzīves kvalitāte
  - Letāla iznākuma risks

Informēšanai par sekām var izmantot citus uzskatāmus materiālus no dažādām NVO, piemēram „Marta” vai „Skalbes”.

Ja cietušais noliedz pastāvošo vardarbību un nevēlas rakstīt iesniegumu vai arī ir atnācis citā dienā, lai izņemtu iesniegumu, ir nepieciešams cietušo iedrošināt vērsties policijā citu reizi, izskaidrot vardarbības cikliskumu (Spriedzes pieaugums – Vardarbības incidents – Izlīgšana un „medus mēnesis” – miers un sajūta „viss ir kārtībā” – Spriedzes pieaugums...), kā arī iedot riska novērtēšanas kalendāri, kurš palīdz cietušajam apzināties, kas notiek attiecībās ar partneri. Kalendārs var kalpot arī kā papildus informācija citiem speciālistiem.

Kalendāra metode:

Cietušo lūdz atzīmēt kalendārā (pievieno tekošā gada kalendāru uz A4 lapas) datumus, kad ir bijuši vardarbības incidenti un pielikt attiecīgo ciparu:

- 1.Partneris ieplaukāja, grūstījās, bet nebija ievainojumu vai ilgstošu fizisku sāpju.
- 2.Partneris spēra, bija sāsitumi, griezum, fiziskās sāpes, kas turpinājās.
- 3.Partneris sita; bija nopietnas kontūzijas, apdegumi, laužti kauli.
- 4.Partneris draudēja ar ieroci; bija galvas trauma, iekšējie savainojumi, ilgstošā trauma.
- 5.Partneris izmantoja ieroci; bija savainojumi no ieroča.

Vairāk par riska izvērtējumu ir iespējams lasīt www.DangerAssessment.org vai arī **izstrādāt citas pieejas, kas darbojas Latvijas apstākļos.**

3.pielikums

Drošības pasākumi mājās:

- Turi telefonu vienmēr blakus, lai laicīgi varētu izsaukt palīdzību.
- Izstrādā bēgšanas plānu un iemāci to saviem bērniem.
- Sagatavo somu ar nepieciešamajām mantām (skaidru naudu, dokumentiem, rezerves atslēgām, mašīnas atslēgām) gadījumā, ja Tev jābēg nekavējoties. Noliec to drošā vietā vai iedod to savam radniekam vai draugam, kam Tu vari pilnībā uzticēties.
- Palūdz kaimiņus izsaukt policiju, kad viņi dzird vardarbību Tavās mājās (vai pēc norunātas zīmes došanas) vai, ja partneris ar Tevi vairs nedzīvo – kad kaimiņi redz viņu ierodamies pie Tevis.
- Nomaini atslēgas, ja vardarbīgais partneris ir izvācies no Tavām mājām.
- Saglabā visus dokumentus un citus iespējamus pierādījumus vardarbīgajai uzvedībai un tās radītajām sekām (izziņas no ārstiem par miesas bojājumiem, kvītis par ārstēšanās izdevumiem, izziņas par psiholoģiskās palīdzības saņemšanu, diktoфона ieraksti, kur izteikti draudi, draudu īsziņas un vēstules; piefiksē datumus, kad sauci policiju, kā arī saglabā visus policijas sūtītos dokumentus). Noglabā tos drošā vietā pie draugiem vai darbā, jo vēlāk tie var noderēt vardarbības pierādīšanai.
- Krāj naudu, kas kalpos Tev par atspēriena punktu, ja izlemsi no partnera aiziet.
- Apgūsti kaut vai dažus cīņas paņēmienus paš aizsardzībai.
- Uzbrukuma draudu gadījumā izvairies no uzturēšanās virtuvē, kur pāridarītājam pa rokai var būt dzīvībai un veselībai bīstami rīki (naži, dakšas u.c.).
- Uzbrukuma draudu gadījumā izvairies no uzturēšanās vannas istabā vai tualetē, kuras pāridarītājs var izmantot kā slazdu.
- Uzbrukuma draudu gadījumā dodies uz telpu, kas ir vistuvāk ārdurvīm, vai, ja dzīvo pirmajā stāvā, uz istabu ar logiem, lai nepieciešamības gadījumā Tu varētu bēgt.
- Nepagriezies ar muguru pret sadusmotu, agresīvi noskaņotu partneri.
- Nesāc kauties vai fiziski iespaidot partneri pirmā/-ais.
- Ja partneris kļūst agresīvs vai tur rokā bīstamus priekšmetus, centies runāt mierīgi un neizrādi agresivitātes pazīmes pati/-s (izņemot paš aizsardzības paņēmienus).
- Mācies atpazīt partnera agresijas sākumu jau iepriekš pēc noteiktām viņam raksturīgām pazīmēm (ja tas ir iespējams, jo reizēm tā aug pakāpeniski) un plāno drošības pasākumus.

Bērnu drošība:

- Iemāci bērniem, ka nedrīkst jaukties kautiņā, pat, ja viņiem šķiet, ka viņi spētu palīdzēt.
- Iemāci viņiem, kā izsaukt palīdzību (ja bērni ir mazi, iemāci viņiem 110 vai 112 telefona numuru, savu mājas adresi un Tavu telefona numuru)
- Iemāci bērniem, kuru kaimiņu, radnieku vai draugu saukt palīgā un kā to darīt.
- Vienojies ar viņiem par paroli, kas nozīmētu, ka nekavējoties jāizsauc policija. Nekad nejoko ar viņiem par šo paroli.
- Iemāci viņiem uzbrukuma gadījumā netuvoties virtuvei.

Aizsardzība ārpus mājas:

- Ja Tu vairs nedzīvo kopā ar pāridarītāju, bet viņš Tevi izseko, maini regulārās iepirkšanās vietas, variē ceļu uz darbu, mājām u.c. vietām, kuras Tu regulāri apmeklē.
- Vienmēr atceries vai nēsā līdzī palīdzības tālruņu numurus.
- Izvairies iet pa ielu vai pusdienot viena.
- Lai pasargātu sevi darba vietā, Tu vari iedot vai parādīt viņa fotogrāfiju kolēģiem, apsardzei, vadībai, lai viņi atpazītu varmāku gadījumā, ja viņš ierodas darba vietā.